

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Н. В. БОНДАРЕНКО, кандидат економічних наук

В. М. ДЕМЧУК, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

О. П. ЩЕРБАТЮК, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет

У статті досліджено особливості фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору України в контексті переходу банківської системи на нові стандарти. Проаналізовано вплив нормативів ліквідності LCR та NSFR на кредитну активність банків щодо сільськогосподарських товаровиробників. Виявлено, що в умовах воєнних ризиків ключову роль у підтримці галузі відіграють державні програми пільгового кредитування, які виконують компенсаторну функцію. Обґрунтовано значення цифровізації через Державний аграрний реєстр як інструменту мінімізації інформаційної асиметрії та підвищення прозорості розподілу ресурсів.

Ключові слова: фінансово-кредитне забезпечення, аграрний сектор, банківське регулювання, пруденційний нагляд, державна підтримка, цифровізація, Державний аграрний реєстр.

Постановка проблеми. Фінансово-кредитне забезпечення аграрного сектору економіки є одним із ключових чинників сталого розвитку сільськогосподарського виробництва та підвищення його конкурентоспроможності. У сучасних умовах трансформації банківського регулювання в Україні посилюється значення ефективної взаємодії фінансово-кредитної системи з реальним сектором економіки, зокрема аграрним виробництвом, яке залишається стратегічно важливим для національної економіки. У сучасних умовах аграрні товаровиробники постійно стикаються з проблемою нестачі обігових коштів, необхідних для закупівлі засобів захисту рослин і тварин, насіння, добрив, пального, а придбання нової техніки та обладнання залишається вкрай складним завданням. Додатково ситуацію ускладнюють сучасні виклики, зокрема воєнний стан, порушення логістичних ланцюгів, зростання виробничих витрат, інфляційні процеси та підвищені кредитні ризики, що обмежують доступ аграріїв до фінансових ресурсів. Лише дієва система кредитування сільськогосподарських підприємств дозволяє частково або повністю вирішити ці проблеми. За умови ефективного використання кредитних ресурсів суб'єктами господарювання можливі значні

зрушення в обсягах виробництва, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на фінансовий стан аграрних підприємств, їх прибутковість і кредитоспроможність.

Станом на сьогодні банківська система України, яка функціонує під регулюванням Національного банку України, налічує 58 платоспроможних банків. Водночас рівень участі банків у фінансуванні аграрного сектору залишається обмеженим: лише частина банків активно здійснює кредитування сільськогосподарських підприємств, що зумовлено високими ризиками агровиробництва, сезонністю доходів та недостатнім рівнем заставного забезпечення. Аграрний сектор економіки України зберігає статус одного з ключових драйверів економічного зростання та валютних надходжень, однак його подальший розвиток значною мірою залежить від ефективності фінансово-кредитного забезпечення. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження трансформацій банківського регулювання та їх впливу на доступність кредитних ресурсів для аграрних підприємств, що і визначає наукову спрямованість даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інституціональних трансформацій у системі фінансового забезпечення аграрного сектору та впровадження інноваційних інструментів нагляду перебувають у фокусі уваги багатьох сучасних дослідників. Стан і перспективи залучення кредитних ресурсів в агропромисловий комплекс України, зокрема через призму діяльності профільних асоціацій та державних інституцій, висвітлено в аналітичних матеріалах провідних інформаційних порталів АПК [1, 2]. Статистичні дані щодо обсягів залучених кредитів та їхнього впливу на галузеву динаміку регулярно оприлюднюються у фахових моніторингах економічної ситуації [3–5]. Особливе місце в науковому дискурсі посідає аналіз ефективності програми «Доступні кредити 5-7-9 %», результати реалізації якої та її функціональне значення для підтримки підприємництва детально представлені у звітах профільних міністерств та аналітичних оглядах банківського сектору [6–8].

Водночас питання пруденційного нагляду та переходу до міжнародних стандартів ліквідності регламентуються нормативно-правовими актами Національного банку України, що визначають сучасну парадигму банківського регулювання [9–12]. Цифровий аспект фінансової інклюзії та роль Державного аграрного реєстру (ДАР) як інструменту прозорого адміністрування підтримки аграріїв у межах європейської інтеграції обґрунтовано у роз'ясненнях щодо функціонування сучасних інформаційних систем [13]. Попри наявність значного масиву статистичних даних, потребує додаткового дослідження між жорсткістю регуляторних вимог до банків та фактичною доступністю фінансування для агровиробників у цифровому середовищі.

Методика досліджень. Методологічну основу роботи становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечують об'єктивність аналізу фінансово-кредитних трансформацій. Зокрема, застосовано метод системного аналізу та статистичний аналіз для оцінки зв'язку між пруденційними нормативами (LCR, NSFR) та обсягами кредитування. Порівняльне узагальнення дозволило зіставити ефективність банківських продуктів та державних програм (зокрема «5-7-9 %»), а графічний метод

забезпечив візуалізацію структурних зрушень у портфелі галузі за 2010–2025 рр. Структурно-логічний підхід застосовано для обґрунтування ролі Державного аграрного реєстру у мінімізації інформаційної асиметрії між банками та агровиробниками.

Результати досліджень. Динаміка залучення пільгових кредитів суб'єктами господарювання АПК показує тенденцію до збільшення як кількості підприємств, які скористалися державною програмою підтримки, так і збільшення обсягу залучених коштів. Починаючи з 2003 року, в Україні діє система пільгового кредитування аграрного сектора. Її суть полягає в тому, що кредити надаються не агровиробникам, а банкам (за рахунок державного бюджету частково погашаються кредитні ставки). Динаміка залучення пільгових кредитів суб'єктами господарювання АПК за 2015–2018 роки показує тенденцію до збільшення як кількості підприємств, які скористалися державною програмою підтримки, так і збільшення обсягу залучених коштів. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України у 2018 році програмою здешевлення кредитів скористалося 719 підприємств (з них 546 підприємств залучили короткотермінові кредити, а 265 – середньотермінові), які дозволили здешевити кредити загальним обсягом на 9,168 млрд. грн. (близько 8 млрд. грн. короткотермінових кредитів та понад 1,1 млрд. грн. середньотермінових) [1]. Не зважаючи на щорічну тенденцію збільшення кількості залучених до програми суб'єктів господарювання АПК, питома вага пільгових кредитів від загального обсягу кредитів поступово скорочувалася. У 2005 році вона складала 75 % від загального обсягу, 2008 р. – 54 %, у 2011 р. – 28 %, а за період з 2012 до 2018 року скоротилася від 10 % до 2,5 % загального обсягу залучених кредитів. Проектом бюджету на 2020 рік на державну програму підтримки шляхом здешевлення кредитів (до 5 % вартості кредитів) виділено 1,2 млрд. грн [1].

Саме у 2017–2018 роках держава змінила підхід до підтримки АПК, перейшовши від прямих дотацій до здешевлення кредитів. Фермерам стали повертати частину відсотків за залученими кредитами, що зробило банківські гроші доступнішими. Програма «5-7-9 %» стала основним драйвером, дозволивши аграріям отримувати фінансування під мінімальні відсотки, що ми бачимо, стрімке зростання у 2021–2024 роках. Запровадження нових нормативів НБУ та очищення банківського сектору призвели до накопичення значної ліквідності в банках. Аграрний сектор зарекомендував себе як найбільш дисциплінований у виплаті боргів навіть під час криз. Банки почали конкурувати за агровиробників, збільшуючи ліміти кредитування. До 2018 року великі гравці часто кредитувалися за кордоном у валюті. Через валютні ризики та зміни в регулюванні транскордонних операцій, частина великого агробізнесу переорієнтувалася на українські банки, що суттєво «роздуло» загальні показники виданих кредитів у гривні.

Аналіз статистичних даних свідчить про суттєву інтенсифікацію кредитування аграрного сектору, починаючи з 2018 року. Проте, кількісне зростання обсягів виданих ресурсів відбувалося паралельно із фундаментальною зміною «правил гри» на фінансовому ринку. Цей період позначений переходом до нової парадигми банківського нагляду, що базується на принципах

Базельського комітету (Базель III), що внесло суттєві корективи у взаємовідносини між банківськими установами та агровиробниками

Для оцінки місця України у глобальній системі фінансової підтримки аграрного сектору доцільно провести порівняльний аналіз рівня державної підтримки сільського господарства в окремих країнах світу. Такий підхід дає змогу визначити масштаби інституційної підтримки агровиробників, оцінити конкурентні умови функціонування вітчизняного аграрного сектору та обґрунтувати необхідність посилення фінансових механізмів стимулювання його розвитку. Як свідчать дані, наведені на рис. 1, рівень державної підтримки сільського господарства в Україні суттєво поступається аналогічним показникам країн Європейського Союзу, США, Канади та Туреччини, що актуалізує потребу адаптації вітчизняної політики підтримки до міжнародних практик.

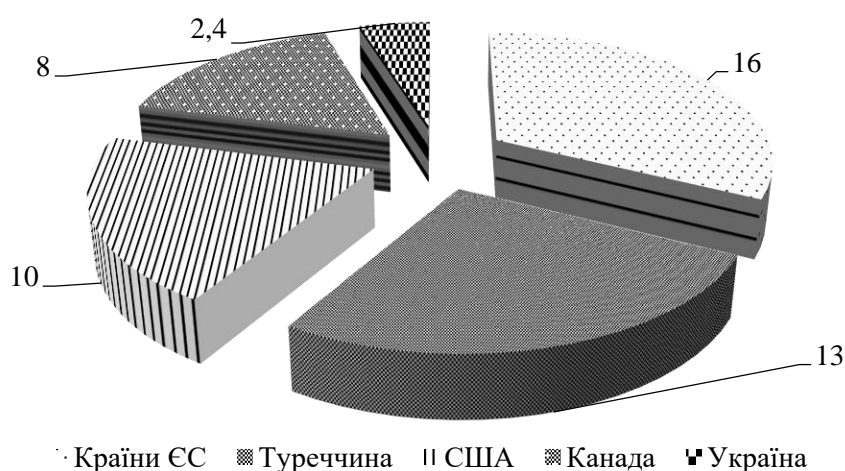

Рис. 1. Державна підтримка сільського господарства в окремих країнах світу, % [2]

Сучасний етап трансформації фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору характеризується посиленням взаємозалежності між банківським сектором та державними механізмами стимулювання, що виступають гарантантами стійкості галузі в умовах екзогенних воєнних ризиків. За даними профільного міністерства, станом на кінець травня 2023 р. обсяг кредитного портфеля аграріїв сягнув 33,4 млрд грн, причому домінуючу роль у цьому процесі відіграла програма «Доступні кредити 5-7-9 %» [3]. Характерною рисою цього періоду стала висока територіальна концентрація капіталу в Київській, Вінницькій, Дніпропетровській, Кіровоградській та Одеській областях, що вказує на регіональну диференціацію доступу до ресурсів залежно від рівня аграрної активності та безпекової ситуації.

Ефективність програми «5-7-9 %» у контексті трансформації банківського нагляду слід розглядати як інструмент компенсації пруденційних обмежень. Запровадження часткових державних гарантій дозволило нівелювати жорсткі вимоги до заставного забезпечення, які зазвичай висуваються банками в межах оцінки кредитного ризику. Диференціація умов фінансування залежно від масштабу господарювання та цільового використання коштів не лише посилила

соціально-економічний ефект, а й сприяла формуванню більш прозорих бізнес-моделей позичальників [3, 5].

Проте, незважаючи на позитивну динаміку пільгового кредитування, у галузі зберігається структурний дефіцит обігового та інвестиційного капіталу. Обмеженість бюджетного фінансування порівняно з реальними потребами АПК зумовлює необхідність диверсифікації джерел ресурсів, зокрема через залучення інструментів міжнародної допомоги [4]. Це підтверджує нашу тезу про те, що державні кредитні інструменти в умовах жорсткого банківського регулювання наразі виконують компенсаторну функцію, усуваючи «провали ринку», спричинені високою вартістю капіталу та пруденційними бар'єрами.

Перспективним вектором розвитку системи фінансового забезпечення є масштабування механізмів фінансового лізингу та цільового інвестиційного кредитування. Це свідчить про поступову еволюцію державної політики: від антикризової моделі «швидкої ліквідності» до створення комплексної системи стимулювання модернізації АПК, що відповідає сучасним вимогам сталого розвитку та європейським стандартам банківського нагляду

Дослідження суб'єктної структури кредитування агропромислового комплексу дозволяє констатувати високий рівень концентрації капіталу в сегменті державних банківських установ та провідних банків із іноземним капіталом. В умовах посилення пруденційних вимог НБУ та впровадження ризик-орієнтованого нагляду, саме системно важливі банки стали основними провайдерами ліквідності для галузі, володіючи достатніми буферами капіталу для абсорбції воєнних ризиків. Візуалізація розподілу кредитних портфелів між ключовими гравцями ринку станом на кінець 2023 року представлена на рис. 2.

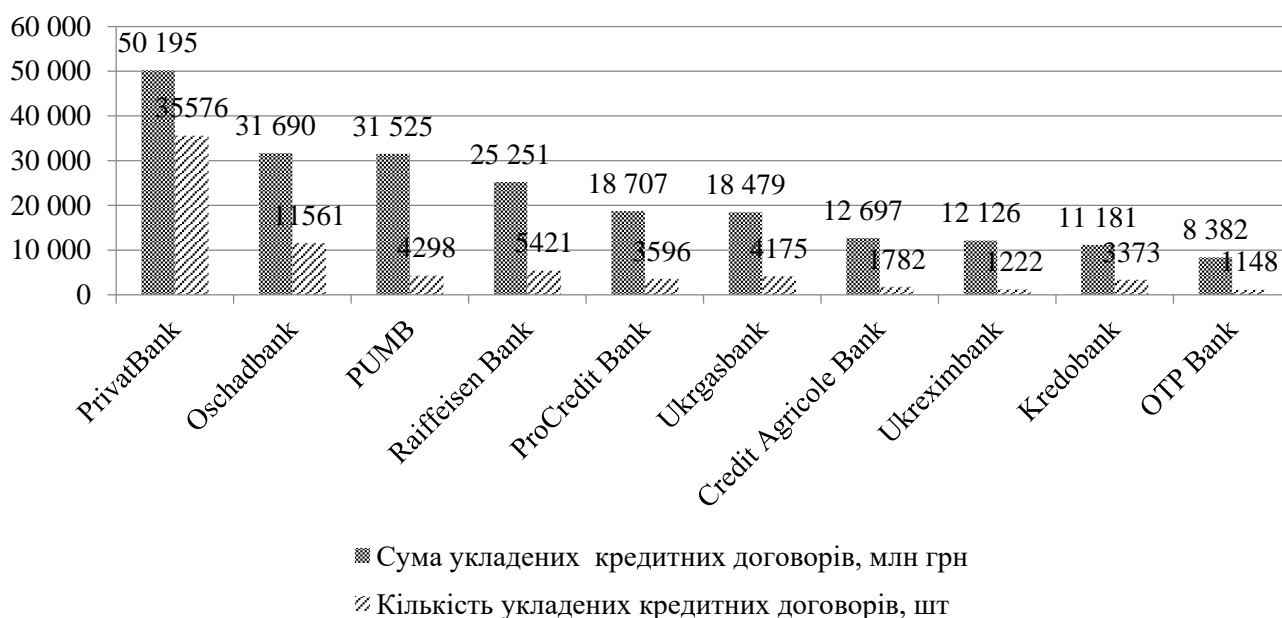
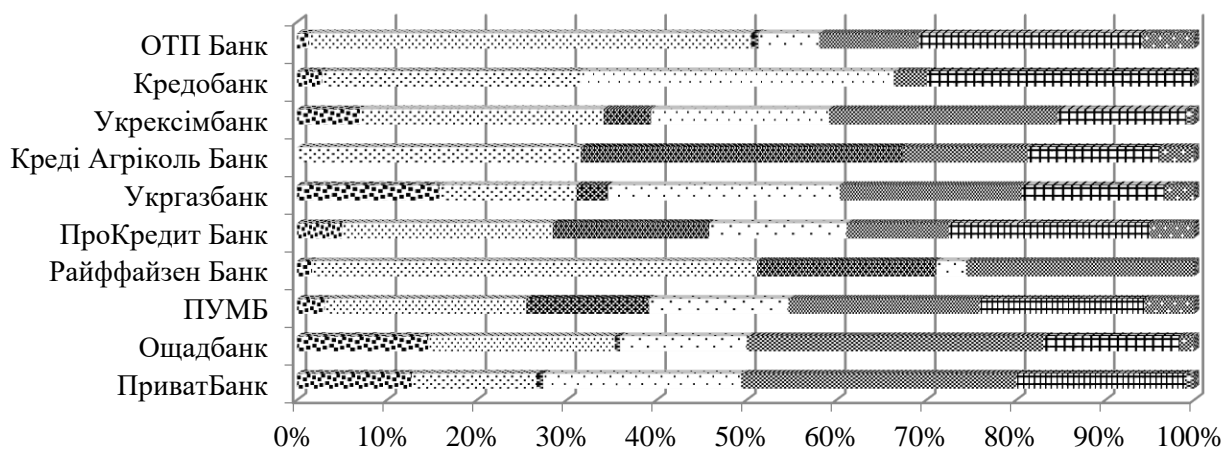

Рис. 2. Топ-10 банків за обсягами кредитування аграрного сектору України, млн грн, на кінець 2023 року [6]

Дані рисунку підтверджують домінуючу роль АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк», на які припадає лівова частка як за обсягами фінансування, так і за

кількістю укладених правочинів. Це свідчить про те, що трансформація банківського регулювання стимулює консолідацію аграрних активів у найбільш капіталізованих установах, які здатні забезпечити виконання нормативів LCR та NSFR навіть за умови погіршення якості кредитного портфеля внаслідок макроекономічної нестабільності.

Поряд із кількісними показниками, критичного значення набуває якісна трансформація цілей кредитування. Зміна архітектури банківського нагляду та перехід до стандартів Базель III змушують банки ретельніше підходити до структурування угод, надаючи перевагу інструментам із чітко визначеними цільовими призначеннями, що підлягає ефективному моніторингу. Розподіл укладених договорів у розрізі стратегічних цілей фінансування для основних банків-кредиторів відображено на рис. 3.

☐ Інвестиційні ☒ Антикризові ☑ Рефінансування ☐ Для с-г виробників ☑ Антивоєнні ☐ Обігові ☑ інші

Рис. 3. Розподіл кредитних договорів у розрізі цілей кредитування на кінець 2023 року [6]

Аналіз цільової структури фінансування демонструє чіткий пріоритет «антивоєнних» та «антикризових» програм, що фактично є механізмом підтримки операційної стійкості АПК у короткостроковій перспективі. Водночас спостерігається певна стагнація інвестиційного складника в портфелях більшості приватних банків, що корелює із жорсткими вимогами нормативу NSFR щодо стабільності джерел фінансування довгих активів. Отже, сучасна модель кредитування має виражений компенсаторний характер, де банківське регулювання спрямовує капітал переважно на підтримання ліквідності (обігових коштів), дещо обмежуючи можливості для масштабної технологічної модернізації галузі.

Ключові вітчизняні та міжнародні банки, що працюють в Україні, визнають високий потенціал аграрного кредитування та активно розвивають спеціалізовані продукти для агробізнесу. У структурі кредитних портфелів окремих банків аграрний сектор займає вагомий частку, що свідчить про його стратегічну значущість та відносну стабільність навіть в умовах воєнного стану та макроекономічної нестабільності. Станом на початок 2026 рр. активне

кредитування аграрного сектору здійснюють такі банки, як OTP Bank, Raiffeisen Bank, Credit Agricole Bank, PUMB, PrivatBank, Oschadbank, Ukreximbank та Uksibbank. Ці фінансові установи пропонують як класичні кредитні продукти для поповнення обігових коштів, так і інвестиційні програми для придбання техніки, обладнання та розвитку виробничої інфраструктури. Умови кредитування є диференційованими та залежать від масштабів господарства, виду діяльності та рівня ризику, при цьому ставка фінансування формується з урахуванням ринкових умов та державних компенсаційних механізмів. Важливу роль у розширенні доступу аграріїв до фінансових ресурсів відіграє державна програма «Доступні кредити 5-7-9 %», яка реалізується через уповноважені банки (зокрема PrivatBank, Oschadbank, Ukreximbank та інші). Вона дозволяє знизити вартість кредитних ресурсів для малих і середніх агровиробників, що особливо актуально в умовах високої вартості фінансування та обмеженого доступу до інвестиційного капіталу [7].

У системі фінансово-кредитного забезпечення аграрного та промислового секторів України ключова роль належить даній державній програмі, яка виступає основним інструментом нівелювання жорстких регуляторних бар'єрів. Станом на 24 квітня 2026 року через мережу з 48 уповноважених банків продовжується активне наповнення економіки ліквідністю. Лише за останній звітний період було видано 789 пільгових кредитів на суму 3,7 млрд грн, що підкреслює високу адаптивність програми до поточних потреб бізнесу.

Особливого значення набуває галузева та цільова структура кредитування в умовах воєнного стану. Трансформація банківського нагляду та перехід до ризик-орієнтованих моделей змушують регулятора та комерційні банки фокусувати ресурси на критично важливих напрямках: переробці продукції, інвестиційних цілях та підтримці агровиробників. Детальний розподіл кредитних ресурсів, виданих за час дії воєнного стану (станом на 20 квітня 2026 року), за функціональним призначенням представлено на рис. 4.

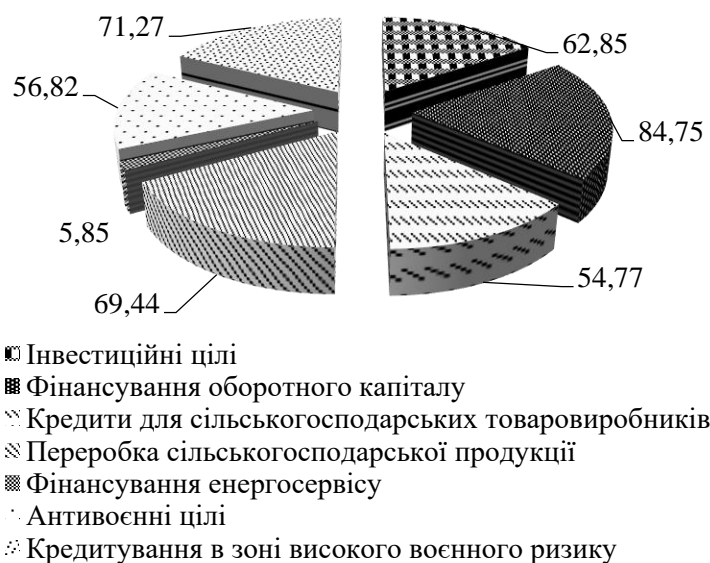

Рис. 4. Функціональний розподіл кредитних ресурсів, виданих у межах державної підтримки в умовах воєнного стану [8]

Стратегічну зміну пріоритетів фінансування в умовах трансформації економіки. Найбільші частки у структурі портфеля займають кредитування в зонах високого воєнного ризику (71,27 млрд грн) та переробка сільськогосподарської продукції (69,44 млрд грн). Це свідчить про те, що державна програма виконує функцію «кредитного плеча», компенсуючи високі ризики, які за стандартних умов банківського регулювання (згідно з нормативами LCR та NSFR) вважалися б надмірними для комерційного сектору.

Значний обсяг фінансування оборотного капіталу (84,75 млрд грн) у порівнянні з інвестиційними цілями (62,85 млрд грн) підтверджує нашу тезу про те, що сучасне банківське регулювання стимулює банки до підтримки короткострокової ліквідності підприємств, тоді як довгострокові інвестиційні проекти залишаються чутливими до дефіциту стабільного фінансування. Таким чином, програма «5-7-9 %» стає безальтернативним механізмом трансформації банківських ресурсів у реальний сектор, особливо для сільськогосподарських товаровиробників та підприємств переробної галузі.

Трансформація банківського регулювання в Україні, яка активно розгорнулася у 2021–2026 рр., змінила фокус регулятора з формального дотримання нормативів на глибоку оцінку ризиків (*Risk-based supervision*). Впровадження жорстких вимог до короткострокової ліквідності (*LCR – інструмент пруденційного нагляду, розроблений Базельським комітетом з метою зміцнення стійкості фінансових установ до короткострокових шоків, подібних до глобальної кризи 2007–2008 років. У межах європейського законодавчого поля (регламенти CRR/CRD IV) цей норматив набув статусу обов’язкового для виконання банками країн ЄС ще з 2015 року. На сучасному етапі географія застосування LCR охоплює 45 держав, що свідчить про його перетворення на універсальний глобальний стандарт банківської безпеки, який визнається навіть тими країнами, що формально не входять до складу Базельського комітету) та стабільного довгострокового фінансування (NSFR – становлює регуляторні вимоги до мінімально допустимого рівня ліквідності банківських установ на річному часовому горизонті. Функціональне призначення цього показника полягає у стимулюванні банків до формування ресурсної бази за рахунок стабільних та довгострокових джерел, що мінімізує критичну залежність від волатильного короткострокового фондування. Застосування NSFR дозволяє досягти оптимальної синхронізації активів та пасивів за термінами погашення, що суттєво знижує системні загрози для фінансової стабільності, зумовлені часовими розривами у структурі капіталу. Впровадження цього нормативу в вітчизняну наглядову практику є стратегічним етапом на шляху імплементації європейських пруденційних норм та гармонізації українського законодавства із глобальними стандартами Базельського комітету) створило нову реальність для аграрного кредитування: відтепер наявність вільного капіталу в банку ще не гарантує його доступності для позичальника. Кожен кредитний договір у галузі АПК почав оцінюватися крізь призму впливу на регуляторні буфери капіталу та показники стійкості до шоків [9–11].*

Таким чином, сучасний стан фінансово-кредитного забезпечення аграріїв неможливо розглядати у відриві від пруденційних вимог НБУ. Виникає

об'єктивна необхідність дослідити, як саме нові інструменти регулювання, покликані забезпечити стабільність банківської системи, впливають на здатність банків задовольняти специфічні потреби аграріїв у довгострокових інвестиційних ресурсах та оборотному капіталі в умовах воєнної та повоєнної трансформації економіки.

Аналіз трансформації банківського нагляду крізь призму нормативів LCR (Liquidity Coverage Ratio) та NSFR (Net Stable Funding Ratio) дозволяє виявити фундаментальні зміни у стратегічній поведінці банківських установ щодо суб'єктів аграрного бізнесу. По-перше, запровадження нормативу короткострокової ліквідності LCR спричинило ефект «вибіркового кредитування». Хоча показники LCR у банківській системі України демонструють значний профіцит, це не конвертується у пряму доступність ресурсів для фермерів. Банки почали надавати перевагу високоліквідним активам (державним цінним паперам та депозитним сертифікатам НБУ), які мають нульову або мінімальну вагу ризику. У результаті аграрії, чий біологічний актив та майбутні врожаї є складними для миттєвої ліквідації у розумінні методології LCR, стикаються із підвищеними вимогами до застави або встановленням жорстких кредитних лімітів. По-друге, впровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування NSFR змінило часовий горизонт фінансового забезпечення АПК. Оскільки цей норматив стимулює банки збалансовувати довгострокові активи відповідними за термінами пасивами, виник дефіцит інвестиційних кредитів. Більшість банківських установ переорієнтували свої агропрофелі на короткострокові овердрафти та револьверні лінії для фінансування оборотного капіталу (посівна, закупівля ЗЗР), оскільки такі інструменти менше «тиснуть» на показник стабільного фінансування. Це створює перешкоди для стратегічної модернізації галузі, зокрема оновлення парку сільськогосподарської техніки та будівництва об'єктів зберігання [12]. Таким чином, трансформація банківського регулювання в Україні, що відбувається синхронно із посиленням державної підтримки, сформувала унікальну екосистему фінансового забезпечення АПК. У цій системі жорсткі пруденційні нормативи (LCR, NSFR) відіграють роль «запобіжників» системної стабільності, тоді як програма «5-7-9 %» та цифрові інструменти виступають «драйверами» реального сектору. Це створює передумови для поступового переходу від моделі виживання до моделі сталого інноваційного розвитку галузі в умовах європейської інтеграції.

Крім того, перехід до ризико-орієнтованого нагляду в межах трансформації регулювання призвів до посилення ролі комплаєнс-контролю. Банки перейшли від формальної оцінки платоспроможності фермера до глибокого стрес-тестування його бізнес-моделі. В умовах воєнного стану та жорстких регуляторних обмежень капіталу, банки фактично виконують роль «регуляторних фільтрів», де доступ до кредитування отримують лише ті господарства, які мають високу прозорість структури власності та мінімальну залежність від зовнішніх шоків, що ще більше посилює розрив між великими агрохолдингами та малими фермерськими господарствами.

Інтеграція України до європейського економічного простору посилює необхідність адаптації механізмів фінансового забезпечення аграрного сектору до європейських підходів, орієнтованих на інституційну стабільність, правову захищеність та довгострокову державну підтримку. Попри значний потенціал вітчизняного аграрного сектору, рівень його фінансового забезпечення залишається недостатнім, що обмежує конкурентоспроможність агровиробників як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Водночас доступ до кредитних ресурсів залишається ускладненим через високі ризики, слабку заставну базу, недостатній розвиток механізмів страхування аграрних ризиків та недосконалість ринкової інфраструктури. Це посилює залежність товаровиробників від посередницьких структур і знижує ефективність самофінансування. У цьому контексті особливого значення набуває формування комплексної системи державного регулювання, яка має поєднувати кредитні, бюджетні, інвестиційні та цінові інструменти підтримки аграрного сектору. Важливим орієнтиром у цьому процесі є міжнародні принципи регулювання, зокрема підходи ЄС, СОТ та ФАО, що передбачають використання механізмів підтримки, які не спотворюють ринкове середовище, але сприяють сталому розвитку сільського господарства.

Водночас аналіз свідчить, що потенціал державної підтримки аграрного сектору в Україні використовується не повною мірою, а фактичні обсяги фінансування залишаються нижчими за можливі межі, визначені міжнародними зобов'язаннями. Це зумовлює необхідність посилення фінансово-кредитних механізмів підтримки аграрного сектору як важливої передумови його модернізації, стійкості та інтеграції до європейського економічного простору.

Важливим чинником ефективності сучасної моделі фінансового стимулювання стала цифровізація процесів адміністрування через Державний аграрний реєстр (ДАР) та платформу «Дія». Державний аграрний реєстр (ДАР) – це державна автоматизована інформаційна система збирання, обліку, накопичення, оброблення інформації про виробників сільськогосподарської продукції. ДАР надає доступ онлайн до програм підтримки усім зареєстрованим агровиробникам, незалежно від їхнього розміру та організаційно-правової форми. Інформаційна система працює подібно до реєстрів сільгоспвиробників, які існують у всіх країнах-членах ЄС. Важливо зазначити, що законом передбачена можливість доступу до системи третіх сторін, зокрема банків та міжнародних донорів, що робить ДАР універсальним інструментом для централізованого розподілу усіх існуючих видів підтримки, як коштом державного бюджету, так і за рахунок грантів міжнародних організацій. «Дія» для аграріїв» – автоматизована електронна система, створена Мінагрополітики за технічної допомоги Європейського Союзу для ефективного і прозорого розподілу та адміністрування всіх видів підтримки українських аграріїв. ДАР працює подібно до реєстрів сільгоспвиробників, які існують у всіх країнах-членах ЄС. Аграрні виробники, зареєстровані в ДАР, зможуть подати заявку на отримання державних субсидій, цільових, субсидованих кредитних програм, позик і технічної допомоги від Євросоюзу та інших міжнародних донорів. У такий спосіб, витративши лише кілька хвилин на реєстрацію, аграрії зможуть у

режимі реального часу отримати доступ до інформації про програми державної підтримки та подати заяви на них онлайн з дому чи офісу. Це дозволило значно прискорити обробку кредитних заявок та забезпечити високу прозорість розподілу ресурсів, що є критично важливим для банків у контексті дотримання вимог комплаєнс-контролю та ризик-менеджменту. Завдяки інтеграції державних реєстрів, банки отримали можливість у реальному часі верифікувати дані позичальників, що знижує операційні витрати та дозволяє утримувати показники ліквідності на стабільному рівні, попри воєнні виклики [13].

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що сучасна архітектура фінансової підтримки агробізнесу в Україні зазнала фундаментальних змін під впливом переходу банківського нагляду на стандарти Базель III. Впровадження жорстких інструментів контролю ліквідності та стабільності фінансування створило ситуацію, за якої висока капіталізація банківської системи не гарантує автоматичної доступності капіталу для реального сектору. Аналіз підтверджує наявність суттєвої залежності між новими регуляторними нормативами та готовністю фінансових установ до кредитування, що змусило банківський менеджмент стати більш консервативним та вибіркоким у формуванні портфелів.

Вирішальну роль у запобіганні зупинці фінансування відіграли державні механізми розподілу ризиків, які дозволили компенсувати регуляторний тиск на капітал банків. Саме пільгові програми та гарантійні інструменти стали ключовим каналом трансляції ліквідності до виробників, забезпечуючи життєздатність галузі в умовах екстремальних воєнних шоків. Важливою складовою успіху цієї моделі виступила цифрова трансформація облікових процесів, яка через створення єдиних баз даних суттєво спростила процедури перевірки позичальників та підвищила рівень довіри між учасниками ринку.

Підсумовуючи, слід зауважити, що сформована система фінансово-кредитного супроводу агропромислового комплексу наразі тримається на тісній взаємодії між пруденційним наглядом та бюджетними стимулами. Подальша еволюція цього механізму потребує гармонізації суворих безпекових вимог до банків із потребами аграріїв у довгострокових інвестиціях. Тільки інтеграція передових методів оцінки ризиків із розширенням цифрових інструментів та державних гарантій дозволить трансформувати нинішню модель підтримки у повноцінну стратегію інноваційного відновлення аграрного потенціалу держави на засадах міжнародної конкурентоспроможності.

Література:

1. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://agro.me.gov.ua> (дата звернення: 16.03.2026).
2. Портал Української аграрної конфедерації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agroconf.org> (дата звернення: 20.03.2020).
3. Українські аграрії залучили 33,4 мільярда кредитів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3713447-ukrainski-agrarii-zalucili-334-milarda-kreditiv.html> (дата звернення: 20.04.2026).

4. Держбюджет 2023: для агросектору закладено 20 млрд грн на кредити «5-7-9». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://agravery.com/uk/posts/show/derzbudzet-2023-dlaagrosektoru-zakladeno-20-mlrd-grn-na-krediti-5-7-9> (дата звернення: 28.04.2026).
5. Пріоритети визначені: ситуація в економіці та на фінансових ринках України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://lb.ua/blog/bogdan_danylusyn/548966-prioriteti_viznacheni_situatsiya.html (дата звернення: 28.04.2026).
6. За програмою «Доступні кредити 5-7-9%» вже видано 77 669 кредитів на 260,2 млрд грн – Мінфін. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pravo.ua/za-prohramoiu-dostupni-kredyty-5-7-9-vzhe-vydano-77-669-kredytiv-na-260-2mlrd-hrn-minfin/> (дата звернення: 22.04.2026).
7. Джерело узагальнених даних: Міністерство економіки України, програма «Доступні кредити 5-7-9%» (офіційний портал: <https://www.me.gov.ua>) та офіційні сайти банків-учасників кредитних програм (станом на 2025–2026 рр.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (дата звернення: 16.04.2026).
8. Мінфін: 110,5 тис. пільгових кредитів на 418,6 млрд грн отримали підприємці за держпрограмою «5-7-9%» під час повномасштабної війни. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_1105_tis_pilgovikh_kreditiv_na_4186_mlrd_grn_otrimali_pidpriiemtsi_za_derzhprogramoiu_5-7-9_pid_chas_povnomasshtabnoi_viini-5692 (дата звернення: 22.04.2026).
9. Про запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR): постанова Правління НБУ № 158 від 24.12.2019, чинна з 01.04.2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0158500-19> (дата звернення: 15.04.2026).
10. Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): постанова Правління НБУ № 13 від 15.02.2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_15022018_13 (дата звернення: 22.04.2026).
11. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): рішення Правління НБУ № 101-рш від 15.02.2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/news/all/Method_15022018_101-rsh_LCR (дата звернення: 15.04.2026).
12. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова НБУ № 368 від 28.08.2001. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 15.04.2026).
13. ДАР для аграріїв: що потрібно знати про Державний аграрний реєстр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://chuguiv-gromada.gov.ua/dar-dlia-ahrariiv-shcho-potribno-znaty-pro-derzhavnyu-ahrarynyu-reiestr/> (дата звернення: 27.04.2026).

References:

1. Information and Analytical Portal of the Agro-Industrial Complex of Ukraine. (n.d.). Retrieved March 16, 2026, from <https://agro.me.gov.ua>. [in Ukrainian].

2. Ukrainian Agrarian Confederation Portal. (n.d.). Retrieved March 20, 2020, from <http://agroconf.org>. [in Ukrainian].
3. Ukrainian farmers attracted 33.4 billion in loans. (n.d.). Retrieved April 20, 2026, from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3713447-ukrainski-agrarii-zalucili-334-milarda-kreditiv.html>. [in Ukrainian].
4. State budget 2023: UAH 20 billion allocated for loans “5-7-9” for the agricultural sector. (n.d.). Retrieved April 28, 2026, from <https://agravery.com/uk/posts/show/derzbudzet-2023-dlaagrosektoru-zakladeno-20-mlrd-grn-na-kreditiv-5-7-9>. [in Ukrainian].
5. Priorities defined: the situation in the economy and financial markets of Ukraine. (n.d.). Retrieved April 28, 2026, from https://lb.ua/blog/bogdan_dany_lysny/548966_prioriteti_viznachen_i_situatsiya.html. [in Ukrainian].
6. Under the “Affordable Loans 5-7-9%” program, 77,669 loans totaling UAH 260.2 billion have already been issued – Ministry of Finance. (n.d.). Retrieved April 22, 2026, from <https://pravo.ua/za-prohramoiu-dostupni-kredyty-5-7-9-vzhevdydano-77-669-kredytiv-na-260-2mlrd-hrn-minfin/>. [in Ukrainian].
7. Ministry of Economy of Ukraine. (n.d.). Generalized data source: “Affordable Loans 5-7-9%” program and official websites of participating banks (as of 2025–2026). Retrieved April 16, 2026, from <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>. [in Ukrainian].
8. Ministry of Finance of Ukraine. (n.d.). 110.5 thousand concessional loans totaling UAH 418.6 billion were received by entrepreneurs under the state program “5-7-9%” during the full-scale war. Retrieved April 22, 2026, from https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_1105_tis_pilgovikh_kreditiv_na_4186_mlrd_grn_otrimali_pidpriiemtsi_za_derzhprohramoiu_5-7-9_pid_chas_povnomasshtabnoi_viini-5692. [in Ukrainian].
9. National Bank of Ukraine. (2019). On the introduction of the net stable funding ratio (NSFR): Resolution No. 158 of December 24, 2019 (effective April 1, 2021). Retrieved April 15, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0158500-19>. [in Ukrainian].
10. National Bank of Ukraine. (2018). On the introduction of the liquidity coverage ratio (LCR): Resolution No. 13 of February 15, 2018. Retrieved April 22, 2026, from https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_15022018_13. [in Ukrainian].
11. National Bank of Ukraine. (2018). On approval of the methodology for calculating the liquidity coverage ratio (LCR): Decision No. 101-rsh of February 15, 2018. Retrieved April 15, 2026, from https://bank.gov.ua/ua/news/all/Method_15022018_101-rsh_LCR. [in Ukrainian].
12. National Bank of Ukraine. (2001). On approval of the Instruction on regulation of banks’ activities in Ukraine: Resolution No. 368 of August 28, 2001. Retrieved April 15, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>. [in Ukrainian].
13. State Agrarian Register for farmers: what you need to know about the State Agrarian Register. (n.d.). Retrieved April 27, 2026, from <https://chuguiv-gromada.gov.ua/dar-dlia-ahrariiv-shcho-potribno-znaty-pro-derzhavnyy-ahrarnyy-reiestr/>. [in Ukrainian].

Annotation

Bondarenko N., Demchuk V., Shcherbatiuk O.

Financial and credit support of the agricultural sector of the economy under the transformation of banking regulation in Ukraine

The article investigates transformations in the financial and credit support of Ukraine's agricultural sector driven by the banking system's transition to new prudential standards and the modernization of regulatory frameworks. It is substantiated that the implementation of the liquidity coverage ratio (LCR) and the net stable funding ratio (NSFR) constitutes an important factor affecting bank lending to agricultural producers. The study identifies that, amid heightened military risks and macroeconomic instability, targeted state support programs, particularly the "Affordable Loans 5-7-9%" initiative, serve as compensatory mechanisms mitigating the gap between prudential regulatory constraints and the sector's demand for liquidity.

The research analyzes the structural dynamics of agricultural lending, revealing a significant concentration of credit resources within state-owned and systemically important banks. Particular attention is paid to the qualitative transformation of lending priorities, where wartime support and anti-crisis programs have become major drivers of operational resilience. It is demonstrated that despite high banking liquidity, the transition to risk-based supervision has intensified compliance requirements and complicated access to traditional investment loans, particularly for small and medium-sized agricultural enterprises.

The article highlights the transformative role of digitalization, particularly through the State Agrarian Registry (SAR) and the Diia platform, as a basis for building a transparent financial ecosystem. The implementation of these digital instruments reduces information asymmetry, lowers transaction costs for financial institutions, and improves the speed of borrower verification. It is concluded that the synergy of prudential regulation, state support, and digital infrastructure modernization forms a necessary foundation for shifting the agricultural sector from a survival-oriented model toward sustainable innovative development.

Furthermore, the study argues that the future competitiveness of Ukraine's agricultural sector depends on the harmonization of national banking practices with European Union standards (CRR/CRD IV) and Basel III principles. This requires the development of partnership-based financing models, the expansion of financial leasing instruments, and the strengthening of human capital competencies for functioning in a global digital environment. The formation of such an integrated financial framework will enhance the sector's global competitiveness and long-term investment attractiveness.

Key words: *financial and credit support; agricultural sector; banking regulation; prudential supervision; Basel III; LCR; NSFR; state support; digitalization.*